

Spile kod Gornjeg Nakovana predlaže naziv »pelješka kultura ranog eneolitika Dalmacije«.

M. Planić-Lončarić, *Srednjovjekovna planirana naselja na prostoru poluotoka Pelješka* (315—322). Opisuje podignuta naselja na poluotoku Pelješcu prema njihovoj namjeni: obrambena, poljoprivredna i sl., te način njihove obrade: izrada tlocrta, fotografsko snimanje i sl.

V. Sokol, *Kasnosrednjovjekovna grobišta i nadgrobni spomenici Pelješka* (323—334). Uz opće podatke analizira ukras i oblike spomenika. Smatra da na Pelješcu nema stećaka.

N. Vekarić, *Nakovanske obitelji do 1900. godine* (335—355). Genealoški prati pojedine obitelji od kraja XVI stoljeća.

S. Vekarić, *Pomorci pelješke Župe i janjinskog područja u plovidbi izvan Jadrana u drugoj polovici 18. stoljeća* (357—424). Iscrpno i tabelarno prikazuje vlasnike, zapovjednike, časnike i posade brodova, obitelji pomoraca i sl.

V. Ivančević, *Pelješčani i njihovi brodovi za rusko-turskog rata* (1768—1774) (425—429). U tu epizodu unosi udio Pelješčana.

Z. M. Novak, *Kratak osvrt na dijalekte poluotoka Pelješka* (431—436). Uočava postojanje štokavsko-jekavskog i čakavsko-štokavsko-ikavskog govora.

I. Ferenc, *Trpanjski dijalekt pred sto godina* (437—462). Bilježi riječi i izraze iz tog doba.

M. Župa, *Osvrt na razvitak i perspektive turizma poluotoka Pelješka* (463—495).

Uz ilustracije koje prate tekstove, u Zborniku su objavljene i reprodukcije slika C. Medovića (tekst V. Kružić-Uchytíl), E. Bobarović-Čolića, V. Borovine.

Pojava zbornika je bez sumnje značajan prinos znanstvenoj obradi jednog značajnog kraja. U njemu se odražavaju posebnosti ne samo u povijesnom razvoju, nego i u umjetničkoj, kulturnoj baštini, nošnji, jeziku, običajima i sl. Nadamo se da će se u idućim brojevima dodirnuti i produbiti i druga pitanja i proširiti tematika istraživanja.

Josip Lučić

ZBORNIK »KAČIĆ« VIII, SPLIT 1976, i IX, 1977.

VIII. Karlo Kosor, *Drniš u ogledalu tiska za hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji (1860—1921)*, 5—134, piše — pod tim kronološki neuobičajenim naslovom i uglavnom na temelju novinske građe i djelomice arhivalija — kroniku o političkim prilikama i društvenom životu u Drnišu i okolici. Kako nije konzultirao povijesnu literaturu, u Kosorovu radu nema, na žalost, produbljenije analize političkog razvoja niti analize uzroka prijelomnim trenucima u političkom životu drniškog kraja. U dijelu o društvenom životu nalazimo više zanimljivih podataka koje je pisac priopćio pod podnaslovima: *Ekonomsko stanje, Socijalne nevolje, Regulacija Čikole, Poljodjelski odbor i pošumljavanje, Rudokopi i industrija mramora, Ceste i željezničke pruge, Kulturni život, Škole, Crkve, Vjerski život, Župsko osoblje* (s biografijama drniških župnika). Kosorov rad, uza sve nedostatke, vrijedan je prinos regionalnoj povijesti hrvatskih gradova.

Franjo Emanuel Hoško, *Dvije osječke visoke škole u 18. stoljeću (135—191)*, govori o filozofskom i bogoslovnom učilištu u franjevačkom osječkom samostanu, a pri tom zahvaća u opće školske prilike u Slavoniji i u čitavoj franjevačkoj provinciji Bosni Srebrenoj.

Andrija Nikić, *Kulturne prilike u Hercegovini zadnjih desetljeća turske vladavine (1823—1878)*, 193—218, daje — na temelju arhivske građe i literature — pregled prosvjetnih ustanova, knjižnica, kulturnih društava, tiskara te liječnika, pjesnika i pisaca.

Nikola Gabrić, Još nekoliko starohrvatskih fragmenata (219—225), objavljuje prvi put dva ulomka iz Lepura (Benkovac) i jedan iz Graca (Drniš), te popunjuje podatke o ulomcima iz Udovičića (Sinj) na koje je upozorio S. Gunjača.

Karlo Jurišić, Nepoznati stećak u Župi Biokovskoj i legenda o svetom Jurju (227—234), tumači reljef nađen u tom selu popularnom legendom o svetom Jurju i datira ga u XV stoljeće.

Marko Karamatić, Bilješke o »likarušama« bosanskih franjevaca (235—239), ukratko govori o franjevačkom pisanom ljekarništvu.

Ivan Damiš, Povijesna bibliografija Hrvatske franjevačke provincije svetog Ćirila i Metoda (241—255), donosi popis knjiga, brošura i članaka o povijesti franjevačkih djelatnosti i prošlosti samostana na području te današnje provincije.

Karlo Jurišić, Život i rad Krste Kržanića (1894.—1973.) (255—336), opširno piše o naslovniku i priopćuje bibliografiju njegovih radova.

IX. S podnaslovom »Doprinos franjevačkih zajednica našoj kulturi« u zborniku su objavljeni radovi sa skupa u povodu 750. obljetnice smrti sv. Franje Asiškoga, koji je održan u Zagrebu od 29. XI do 1. XII 1976 (usp. Kroniku simpozija, 321—323).

Nikola Mate Roščić, Počeci franjevačkog reda u Hrvatskoj (11—22), stavlja osnutak prvoga samostana u Trogiru u g. 1214. Osnutak prvih samostana valja, prema njegovu mišljenju, pomaknuti nekoliko godina ranije, pa »sigurno možemo prihvatiti pretpostavku da prvi samostani potječu negdje iz vremena 1217. do 1221«. Drži također da prvotna hrvatska provincija ide u red dvanaest matičnih provincija u cijelom franjevačkom redu.

Franjo Emanuel Hoško, Topohistoriografsko djelo Emerika Pavića kao izvor za hrvatsku crkvenu i kulturnu povijest (71—81), opisuje »Ramus viridantis olivae« kao kroniku i povijesni spis i ocjenjuje ga kao izvor vrijednim i danas.

Andrija Zirdum, Motivi pisanja i svrha Lastrićeva povijesnog djela »Epitome vetustatum Bosnensis provinciae« (83—98), razjašnjuje motive i nastanak djela; kao ciljeve navodi obranu i povijest provincije i historiografski opis Kraljevine Bosne do pada pod Turke. Kaže da je »Lastrić ovim svojim djelom prvi pokušao znanstveno pristupiti povijesti Bosanske provincije i kraljevstva. S tim je postao začetnik moderne historiografije Bosne i Hercegovine«, a njegov povijesni rad ocjenjuje Iloško kao pionirski, ali vrijedan za cjelokupnu povijest Bosne. Pisac je napisao uvod i komentar sarajevskom izdanju »Pregleda starina Bosanske provincije« od Filipa Lastrića (1977, 216).

Josip Ante Soldo, Počeci historiografije franjevaca Prov. Presv. Otkupitelja u XVIII. stoljeću (99—118). Pošto je skicirao historografske poticaje od Ivana Lučića dalje, pregledno piše o franjevcima povjesničarima (Marijan Lekušić, Bonaventura Radnić, Petar Filipović, Andrija Staničić, Šilobadović, Nikola Gojak, Luka Vladimirović, Grgo Kotromanović, Petar Milošević, Šimun Gudelj, pjesnici Filip Grabovac i Andrija Kačić-Miošić, Gašpar Vinjalić). Ocjenjujući njihovo povjesnikovanje autor kaže: »Ono nije bilo dovoljno znanstveno niti prema metodi XVIII st., a kod nekih bolovalo je od veličina porodice ili pojedinaca. Ipak, to su pokušaji vrijedni pažnje jer su stvorili dobar arhivski fond za poznavanje prošlosti franjevaca kod nas a i popularizirali su 'slavne' događaje naše prošlosti.«

Predrag Belić, Katoličko-pravoslavna problematika u publicistici hrvatskih franjevaca i isusovaca od 1878. do 1941 (257—273), istražuje pisani i objavljeni oblik uzaludnog apostolata kršćanskoga jedinstva, ali je tekst zanimljiv i za općenitu problematiku nacionalnih odnošaja.

Ivan Ćuk, Neobjavljeni dnevnik fra Joze Miloševića (od 30. X. 1918. do 10. II. 1919), (275—291), priopćuje nepotpune zapise o prvim mjesecima talijanske okupacije na Cresu.

O različnim zaslužnim pripadnicima franjevačkih redova pišu:

Hrvatini Gabrijel Jurišić, Sveti sljedbenici Franje Asiškoga u našoj prošlosti (37—69; 269 biografskih crtica od XIII do XX st. i prilog hrvatskoj franjevačkoj hagiografskoj literaturi).

Pijo Pejić, Hrvatski franjevci u Svetoj zemlji (147—162; životopisne crtice o Bonifaciju Drakulici, Vicenciju Kelezu, Jeronimu Goluboviću i dr.).

Anđelko Milanović, Doprinos franjevacu crkvenoj glazbenoj umjetnosti u Hrvatskoj (163—174; biografsko-leksikonskog značaja).

Karlo Jurišić, Prvi muzej hrvatskih spomenika u Kninu i franjevci (181—197). U povodu otvaranja Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu piše o djelovanju Luje Maruna, njegovim pretečama i pomagačima.

Zdenko Tomislav Tenšek, Udio Bernardina Škrivanića u hrvatskom katoličkom pokretu (293—302), piše o djelovanju toga riječkog kapucina.

Na prosvjetno-karitativni rad odnose se ovi članci:

Andrija Nikić, Franjevci i širenje prosvjete u Hercegovini (1910—1943), 213—230; *Branka Natalija Palac*, Prosvjetni i odgojni rad Školskih sestara među Hrvatima (231—239), i *Kasilda Vidović*, Karitativni rad Sestara sv. Križa u našoj prošlosti (241—256).

Dok ti prinosi mogu više ili manje zanimati historičare, u zborniku ima još nekoliko priloga koje ću nabrojiti radi cjelovitosti obavijesti:

Hadrijan Borak, Sv. Franjo u historiografskom istraživanju danas (23—36); *Metod Benedik*, Prispevek slovenskih kapucinov k razvoju književnosti na slovenskem v začetku 18. stoletja (119—130); *Luka M. Markešić*, Vjera i pobožnost katolika u Bosni u spisima »bogoljubnog bogoslovca« fra Stjepana Margitića (131—139); *Josip Tandarić*, Franjevački element u hrvatskoglagoljskim liturgijskim knjigama (141—145); *Anđelko Badurina*, Franjevački samostani i prostorna organizacija istočne jadranske obale (175—180; zanimljiv sažetak značajkâ izgradnje, smještaja i funkcija samostana u gradovima i na ladanju); *Gracijan Biršić*, Hrvatski prijevodi Pjesme Brata Sunca (119—211) i *Marijo Šikić*, Filozofija u djelima o Urbana Talleje (303—320).

U Dodatku *H. G. Jurišić* piše o zborniku pod naslovom »Uz prvo desetljeće zbornika 'Kačić' (327—331), a objavljen je i »Sadržaj zbornika 'Kačić' od 1967. do 1977« (332—339).

Trpimir Macan

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB